Puolustusvaliokunnalle
PuV@eduskunta.fi

Viite: Puolustusvaliokunta 2.10.2025 / HE 86/2025 vp /
Lausuntopyyntö

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy (Hyvil) kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta.

Hallituksen esityksessä esitetään lisättäväksi sote-järjestämislakiin säännökset hyvinvointialueen Puolustusvoimille, Rajavartiolaitokselle, Natolle tai Suomen muille sotilaallisille liittolaisille annettavasta virka-avusta, hyvinvointialueen ja Puolustusvoimien yhteistyöstä ja näiden tehtävien rahoituksesta.

Esityksen tarkoituksena on antaa hyvinvointialueille Puolustusvoimien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviä uusia tehtäviä, jotka liittyvät poikkeusoloihin varautumiseen. Esityksen tavoitteena on parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta vastata muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksiin sekä erityisesti toimia aseellisen hyökkäyksen tai sen uhan aiheuttamissa poikkeusoloissa.

Puolustusvoimien ja hyvinvointialueiden poikkeusoloihin varautumiseksi tehtävä yhteistyö pitäisi sisällään hyvinvointialueen kriittisten toimintojen suojaamista ja hajauttamista, materiaalisen varautumisen tason nostoa ja yhteistyönä järjestettävää koulutusta ja harjoittelua hyvinvointialueen työntekijöille. Esityksellä ei olisi tarkoitus antaa hyvinvointialueille velvoitteita, jotka liittyvät siviiliväestön sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen liittyvään varautumiseen.

Esityksen mukaan hyvinvointialueille säädettävät uudet tehtävät liittyisivät terveydenhuollon toimitilojen suojaamiseen, terveydenhuollon toimintojen siirrettävyyteen, ensihoidon lisäresursointiin, materiaalisen varautumisen parantamiseen sekä yhteiseen suunnittelu-, koulutus- ja harjoitustoimintaan Puolustusvoimien ja Naton kanssa.

Hyvinvointialueille Puolustusvoimien ja Naton tukemiseksi säädettävät uudet tehtävät rahoitettaisiin täysimääräisesti valtion erillisrahoituksella, joka kohdennettaisiin

CC BY

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
www.hyvil.fi
etunimi.sukunimi@hyvil.fi
Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
www.hyvil.fi
fornamn.efternamn@hyvil.fi
FO-nummer: 3324881-1

hyvinvointialueille valtioneuvoston päätöksellä. Valtioneuvoston päätöksessä määriteltäisiin tarkemmin tehtävien ja rahoituksen kohdentaminen valtion talousarvioon tarkoitusta varten otetun määrärahan rajoissa. Tehtävät ja rahoitus eivät siis kohdentuisi kaikille hyvinvointialueille, ja eri hyvinvointialueiden osuudet voisivat olla erilaisia. Valtioneuvoston päätöksenteon yhteydessä kohdistettaisiin kulloinkin käytettävissä oleva rahoitus ja esitettävän lainsäädännön mukaisten tehtävien toimeenpano hyvinvointialueille.

Hyvil tukee lakiesitystä ja pitää sen säätämistä perusteltuna seuraavin huomioin:

Rahoitus

Hyvinvointialueille kohdennetut erillistehtävät terveydenhuollon toiminnallisuuden osalta on esitetty rahoitettavaksi täysimääräisesti erillisrahoituksena. Hyvil korostaa, että tämän lain tarkoittamat tehtävät tulee rahoituksellisesti kattaa niin, ettei hyvinvointialueelle synny yleiskatteellisella rahoituksella katettavia kustannuseriä eli kohdennetun rahoituksen tulee olla riittävä ja huomioivan myös alueelliset erot kustannusrakenteissa. Rahoitusta määritettäessä on otettava täysimääräisesti huomioon myös kaikki syntyvät pysyväisluonteiset ylläpito- ja toimintakustannukset investointivaiheen lisäksi.

Tässä lakiesityksessä ei huomioida muilta osin sosiaali- ja terveydenhuollon perustehtävän edellyttämän rahoituspohjan turvaamista tilanteessa, jossa osa henkilöstöresurssista kohdentuu varautumisen tehtäviin, näiden suunnitteluun ja koulutukseen sekä erillisjärjestelmien ja -kohteiden ylläpitoon. Lakiesityksen mukainen varautuminen tuottaa perustoimintaan suoria ja välillisiä hallinnollisia vastuita sekä monimutkaistaa ja hidastaa prosesseja. Varautumista varten erillisrahoitettavien kohteiden ylläpito ja mahdollinen ylläpitoa tukeva käyttö aiheuttavat suoria mutta myös välillisiä kustannuksia, joita yleiskatteellinen rahoitus ei kata.

Yhteistyö suunnittelussa ja koulutuksessa

Kehittämistoimenpiteiden suunnittelun jaettu vastuu Puolustusvoimien ja sosiaali- ja terveystoimen välillä on näkemyksemme mukaan perusteltu ratkaisu.

Suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitava, että tämän lakiesityksen mukaisiin suunnittelu- ja koulutustehtäviin siirrettävä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö on poissa sen perustehtävästä. Siirtyvää henkilöstöä ei nykyisessä henkilöstö- ja taloustilanteessa ole mahdollista korvata sijaistavalla henkilöstöllä varsinkaan erityisosaamista edellyttävissä tehtävissä. Sote-henkilöstön mahdollisesti merkittäväkin koulutusaika aiheuttaa kielteisen vaikutuksen organisaation toimintavalmiuteen ja aiheuttaa riskin lakisääteisen tehtävän toteutumiselle. Tältä osin lakiesityksen toiminnallisia vaikutuksia tulisi selkiyttää suhteessa terveydenhuollon lainsäädännön määrittelemiin vaatimuksiin.

Hyvinvointialueen menettelyt, julkisuusperiaate ja salassapito

Lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä tulee huomioida asian luonteesta johtuvat salassapitoa koskevat erityisehdot. Ratkaistavaksi tulee eräitä tavanomaisen päätöksentekomenettelyn ja raportoinnin menettelyjä ja edellytyksiä, joita ei voida toteuttaa julkisen hallinnon yleisperiaatetta, julkisuusperiaatetta noudattaen. Näitä voivat olla hyvinvointialueella esimerkiksi investointi- ja rakentamispäätöksiin tarvittavat budjettimäärärahavaraukset, investointisuunnitelmat, kilpailuttamis- ja hankintapäätökset, kirjanpidon ja raportoinnin yksityiskohdat jne., joita asian luonne huomioon ottaen ei voitane toteuttaa tavanomaista ohjeistusta tai hyvinvointialueen hallintosääntöä tai voimassa olevaa lainsäädäntöä noudattaen.

Virka-apu puolustusvoimille

On perusteltua, että lakiluonnoksessa todetaan hyvinvointialueen velvollisuus antaa virka-apua. Virka-avun luonne ja resurssit tulee tarkennetusti määritellä.

Lakiehdotus rajaa virka-avun siten, että se ei saa vaarantaa hyvinvointialueen lakisääteisiä tehtäviä. Hyvinvointialueen realistisessa henkilöstöresurssitilanteessa on ilmeinen riski, että merkittävissä virka-apua vaativissa tilanteissa esim. hoitotakuu säännökset vaarantuvat ja hyvinvointialueelle syntyy ristiriitainen vaatimus virka-avun antamisesta ja muiden lakisääteisten tehtävien hoitamisesta. Tästä on kokemusta Covid -epidemian aikana ja sen jälkeen, jolloin valvova viranomainen myös tilanteeseen puuttui.

Muita asiaan liittyviä huomioita

Hyvil katsoo, että turvallisuustilanteen vaikutukset ulottuvat hyvin laajalle viranomaistoimintaan ja koko yhteiskuntaan. Siviiliyhteiskunnan suojaaminen edellyttäisi esimerkiksi hyvin laaja-alaisen arvioinnin siitä, kuinka tulisi päivittää kriittisten alojen peruskoulutuksen sisältöjä nykyisessä turvallisuustilanteessa vaadittavien valmiuksien parantamiseksi.

Tilojen suojaamiseen liittyvien vaatimusten muutos on erittäin merkittävä ottaen huomioon julkisen hallinnon aiemmin toteuttaman suojatiloista luopumisen sekä kuluvalla vuosikymmenellä perinteisellä tavalla toteutetut sairaaloiden rakennushankkeet, joissa ei ole otettu huomioon toiminnan suojaamisen vaatimuksia.

Hyvilin näkemyksen mukaan kriittisten terveyspalvelujen siirtämisen, hajauttamisen ja liikkuvien hoitoyksiköiden suunnittelulla on yhteys hyvinvointialueiden palveluverkon ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Hyvinvointialueiden lähtökohtaisesti pyrkiessä hyödyntämään kaikkia hallinnassaan olevia tiloja toimialariippumattomasti, on esityksellä vaikutuksia myös pelastustoimen kiinteistöratkaisuihin. Tämän sekä pelastustoimen rakentamiseen liittyvän erityisosaamisen vuoksi hyvinvointialueen pelastustoimen edustajien huomiointi toteutuksen suunnittelussa on erittäin perusteltua.

Ehdotetun lain on määrä tulla voimaan jo syksyllä 2025. Useita varautumiseen liittyviä lakimuutoksia on toteutettu samaan aikaan, kun valmiuslain päivityksen yksityiskohdat eivät ole selvillä. Tämä ja asiaan liittyvät salassapitonäkökohdat vaikeuttavat kokonaisuuden arviointia. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueen ja hyvinvointialueiden yhteistyö häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisessa ei ole vielä vakiintunutta. Sama koskee valmiuskeskusten roolia varautumisessa suhteessa hyvinvointialueisiin. Valmiusharjoitusten painopisteen siirtäminen juuri näihin yhteistoiminnan kysymyksiin vahvistaisi toimijoiden roolien ja vastuiden ymmärtämistä.

Tuula Kock
Asiantuntijalääkäri
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy